

Секція: Економічні науки

Данчук Марія Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент

Національний транспортний університет

м. Київ, Україна

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ІНТЕГРАЛЬНОГО РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Питання розробки основних принципів побудови та функціонування системи ризик-менеджменту, методів та моделей управління ризиками представлені у великій кількості наукових праць (див., наприклад, [1–8] та багато інш.), в яких відображена еволюція думок авторів щодо цієї проблематики за достатньо великий проміжок часу.

Між тим, незважаючи на масштабний обсяг досліджень, значна кількість проблем та питань в області ризик-менеджменту ще не знайшли свого вирішення. Тут в першу чергу потребують осмислення та всебічного теоретичного обґрунтування виявлені на практиці всі аспекти інтегрованого ризик-менеджменту підприємств за умов нелінійно динамічного (синергетичного) характеру перебігу сучасних економічних процесів.

У зв'язку з цим метою дослідження є визначення сутності, основних принципів та напрямів формування сучасного (інтегрованого) ризик-менеджменту (ІРМ) в сучасних умовах розвитку економіки.

Виникнення корпоративного ризик-менеджменту на рівні підприємства (enterprise-wide risk management – ERM), або інтегрованого ризик-менеджменту (integrated risk management – IRM) ІРМ, як нової філософії управління підприємницькою діяльністю, приходиться на 90-і

роки ХХ ст., що обумовлено, на наш погляд, в першу чергу об'єктивними процесами різкого підвищення прояву нелінійного характеру соціально-економічного розвитку суспільства. Дійсно, спостережуване в цей період прискорення НТП, глобалізація, особливо фінансова глобалізація, світового господарства, повсюдне використання інформаційних технологій, які вже розглядаються на рівні інфраструктури ринку в цілому, призвели до значного розширення спектру ризиків, відповідних особливостей їх прояву (динамічність, системність, контагіозність, дисонансованість [9] і, як, наслідок, до різкого збільшення масштабів та швидкостей, з якими виникають та розповсюджуються фінансово-економічні кризи в цілому і банкрутства окремих підприємств.

Об'єктивно обумовлений практикою менеджменту перехід від фрагментарного до інтегрованого ризик-менеджменту, перш за все, пов'язаний з необхідністю комплексного управління ризиками, яке (управління) координує топ керівництво, а кожен працівник компанії розглядає ризик-менеджмент як частину своєї роботи [1].

В даній роботі в розвиток існуючих уявлень про ІРМ [1] пропонується модель ІРМ, на підставі якої обґрунтовуються основні принципи та напрями формування системи ІРМ, а саме: інтегрованість, неперервність, розширений та проактивний характер управління на базі системно-синергетичного підходу.

Дійсно, основною метою ІРМ в сучасних умовах розвитку економіки вже є знаходження оптимального співвідношення між ризиком і доходністю у масштабі всього підприємства. Об'єктом аналізу та управління в рамках ІРМ стає сукупний або інтегральний ризик підприємницької діяльності компанії, який може бути обумовлений проявом багатьох конкретних видів ризиків [8]. Кількісною мірою інтегрального ризику зазвичай виступає волатильність ринкової вартості підприємства, для оцінки якої використовують стандартне відхилення

доходності акцій (якщо вони є у обігу на фондовому ринку) або стандартне відхилення рентабельності активів [8]. Враховуючи те, що ризики в сучасних умовах підприємницької діяльності часто мають системний характер [9], виникає необхідність у проведенні в рамках ІРМ розширеного ризик-менеджменту, де розглядаються всі можливі ризики і можливості їх організації.

Сучасні системи ризик-менеджменту повинні бути гнучкими, динамічними з можливістю адаптації до швидкозмінних зовнішніх впливів. Тоді, об'єктивна багатоваріантність та незворотність, як наслідок нелінійності розвитку сучасної економіки, швидкоплинність перебігу економічних процесів, коли приймати рішення доводиться в умовах дефіциту часу, вимагає проведення попереднього аналізу (прогнозування) результатів діяльності підприємства для різних сценаріїв впливу підприємницького середовища, оцінок стійкості та адаптивності підприємства до можливої реалізації тих або інших сценаріїв такого впливу. Це означає, що в сучасних умовах в рамках ІРМ необхідно переходити від реактивного до проактивного характеру управління ризиками, формування комплексу упереджувальних заходів щодо можливих негативних наслідків реалізації ризикових подій. Відповідно, це також передбачає організацію неперервності процесу ризик – менеджменту, зокрема, неперервного моніторингу внутрішнього та зовнішнього стані підприємницького середовища, а також контролю результативності обраних технологій управління ризиками.

І нарешті, виходячи із синергетичного характеру перебігу економічних процесів, вважаємо, що основою філософії ІРМ в сучасних умовах повинен стати системно-синергетичний підхід. Тут, на відміну від концепції ефективного ринку [10], під ризик-менеджментом підприємства слід розуміти діяльність організації, направлену на запобігання ризик-втрат (а при неминучості або фактичній реалізації – на послаблення

негативного впливу їх наслідків), а також на збільшення ймовірності реалізації та позитивного впливу ризик-шансів при умові забезпечення гармонічної єдності, з одного боку, максимізації можливостей підприємця задовольняти комплекс своїх соціально-економічних потреб (а не максимізації прибутку [10]) та, з іншого, його морально-етичної, громадсько-політичної відповідальності за результати своєї діяльності [9]. В рамках системно-синергетичної концепції головним критерієм ефективності менеджменту в сучасних умовах підприємницької діяльності, на наш погляд, стає поєднання процесів самоорганізації і управління таким чином, щоб постійно добиватись адаптації до змін зовнішнього ринкового середовища, з одного боку, і внутрішньої інтеграції діяльності персоналу, з іншого.

Відповідно, методологічною основою кількісних оцінок інтегральних показників ризику на рівні підприємства в рамках системи ІРМ стають сучасні методи, що враховують стохастичність та нелінійність сучасних економічних процесів [4; 8; 10]. Це різні модифікації методів теорії варіативності, а також методи, що побудовані на концепції VAR, які останнім часом отримують все більшу популярність [8; 10].

Отже, в рамках розвинутої авторами на базі уявлень [1] моделі визначено та обґрунтовано основні принципи та напрями формування системи ІРМ, а саме: інтегрованість, неперервність, розширений та проактивний характер управління на базі системно-синергетичного підходу. При цьому актуального значення набуває вирішення проблем розробки та застосування належних методів діагностики і вимірювання підприємницьких ризиків, які б адекватно описували нелінійну динаміку та стохастичність сучасних економічних процесів на мікро- та макрорівні.

Література

1. Бартон Т.Л. Риск–менеджмент. Практика ведущих компаний / Т.Л. Бартон, У.Г. Шенкир, П.Л. Уокер / Пер. с англ. М.: Издат. дом "Вильямс", 2009. 208 с.
2. Васильева Т.А. Суть и особенности риск–менеджмента инноваций, его роль в системе управления научно-техническим прогрессом / Т.А. Васильева, О.Н. Диденко // Вісник СумДУ. 2004. №9 (08). С. 26–83.
3. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. К.: КНЕУ, 2004. 480 с.
4. Shankar Ravi An integrated risk assessment model: A case of sustainable freight transportation systems / Ravi Shankar, DivyaChoudhary, Sanjay Jharkharia // Transportation Research Part D: Transport and Environment. 2018. 63(63). P. 662-676.
5. Медведева А. М. Интегративный риск–менеджмент как фактор повышения эффективности деятельности промышленных предприятий: автореф. дис. ... докт. эконом. наук: 08.00.05 // Российская Академия предпринимательства. 2011. 56 с.
6. Пикфорд Дж. Управление рисками. М.: Вершина ООО, 2004. 352 с.
7. Шульга Н.П. Интегрована система контролінгу в управлінні банком: автореф. дис. ... док. эконом. наук: 08. 06.01 // Київський національний торговельно-економічний університет. 2006. с.
8. Энциклопедия финансового риск–менеджмента / [Под ред. А.А. Лобанова и А.В. Чугунова]. [4-е изд. испр. и доп.]. М.: Альпина Бизнес Букс, 2009. 932 с.
9. Данчук В.Д. Підприємницька діяльність в умовах нелінійного характеру соціально-економічного розвитку суспільства / В.Д. Данчук, Л.С. Козак, М.В. Данчук // Вісник Національного транспортного університету. К.: НТУ, 2015. Вип. 30. С. 166-175.

10. Danchuk M. Features of the Value-at-Risk Methodology for Evaluation of Business Risks at Nonlinear Dynamics in Economic Development/ M.Danchuk, A. Kravchuk, V. Danchuk // 2013 International Conference on Information, Business and Education Technology (ICIBET 2013), March 14–15, 2013. Advances in Intelligent Systems Research. Paris–Amsterdam–Beijing: Atlantis Press (ISBN: 978-90-78677-56-7), 2013. Vol. 26. C. 288-291.